Punainen Risti

Suomen Punaisen Ristin vastaukset 14.5. kuulemisessa nousseisiin kysymyksiin (HE 30/2024)

Kysymys koskien sitä, onko rajamenettely järjestettävissä siten, että vapaudenmenetykseen liittyvät oikeusturvatakeet täyttyvät.

Mahdollisuus ja valmius oikeusturvatakeet täyttävään menettelyyn on olemassa, kuten hallituksen esityksessäkin selvitetään ja esitetään käytettävän tilanteissa, joissa ihminen poistuu luvatta vastaanottokeskuksen alueelta. Menettely vaatii luonnollisesti enemmän resursseja riippuen siitä, kuinka monen ihmisen kohdalla menettelyä sovelletaan ja voidaanko joissain tapauksissa pitää säilöönottoa lievempiä rajoituksia riittävinä.

Esitetyn rajamenettelyn käytännön toteutuksesta ja toimivuudesta laajamittaisen maahantulotilanteen tilanteessa ei muiltakaan osin ole esitetty selvitystä. Tällöinkin kyse on kuitenkin ensisijaisesti menettelyyn osoitettujen resurssien määrästä ja tarkoituksenmukaisesta käytöstä.

Oikeus vapauteen on perustavaa laatua oleva perus- ja ihmisoikeus liberaalissa oikeusvaltiossa. Tuomioistuimilla on erityinen ja keskeinen rooli valvoa, että valtiot ja viranomaiset kunnioittavat oikeutta vapauteen. EU-tuomioistuin on katsonut, että kansallinen tuomioistuin voi perustaa toimivaltansa arvioida säilöönoton edellytyksiä tarvittaessa suoraan EU säädöksiin. Tuomioistuin voisi näin itsenäisesti EU-lainsäädännön ja oikeuskäytännön pohjalta arvioida, onko yksittäisessä tapauksessa rajamenettelyssä kyse säilöönotosta ja täyttyvätkö sen edellytykset.

Kysymys koskien sitä, voidaanko rajamenettelyä ja erityisesti siihen sisältyvää vapaudenmenetystä perustella sillä, että haavoittuvassa asemassa olevat ovat turvassa esimerkiksi ihmiskaupalta.

Ihmisen henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen perusteet ovat tiukat. Se tapahtuuko vapaudenmenetys henkilön oman intressin vai yleisen intressin turvaamiseksi ei sinänsä vaikuta siihen, että kyseessä on vapaudenmenetys. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut asiaa näin, kun valtio on esittänyt pyrkineensä vapaudenmenetyksellä turvaamaan siirtolaisten omaa etua.

Ihmisen turvallisuus voi olla vaarassa erityisesti silloin, jos tapaukseen liittyy ihmiskauppaa tai hyväksikäyttöä. Valtiolla on tällöinkin velvollisuuskin suojella ja tukea ihmisiä ja tästä muun muassa ihmiskaupan auttamisjärjestelmällä on osaamista.

Kutenkin ihmisen vapauden rajoittaminen hänen oman etunsa takia on erittäin rajoitettua ja mahdollista lähinnä lastensuojelullisista syistä tai tilanteissa, joissa ihminen ei kykene sairautensa tai tilansa takia huolehtimaan itsestään. Säilöönotto ihmisen turvaamiseksi rikolliselta toiminnalta ei ole mahdollista. Mahdolliset rajoitustoimet täytyy kohdistaa uhkan lähteeseen, ei sen kohteeseen.

Eero Rämö
pääsihteeri